

بررسی تطبیقی
افکار گروه‌های تکفیری

وهابیت و خواج

اکبر اسدعلیزاده

www.ketab.ir

سرشناسه: اسدعلیزاده، اکبر، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور: بررسی تطبیقی افکار گروه‌های تکفیری - وهابی و خوارج/اکبر اسدعلیزاده؛
تهیه‌کننده دفتر پژوهش‌های بنیادی دین و رسانه، گروه فقه، کلام و رسانه؛ ویراستار اعظم خوشگفتار.
مشخصات نشر: قم: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، اداره‌کل پژوهش‌های اسلامی رسانه، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۱۱۶ص: ۵/۱۴×۲۱/۵س.م.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۴-۴۳۳-۱: ۱۸۰۰۰۰ریال.

وضعیت فهرست نویسی: فیفا

موضوع: تکفیری‌ها - عقاید

Takfiris (Islamic sect) -- Doctrines*

موضوع: وهابیه - عقاید

Wahhabiyah -- Doctrines

موضوع: خوارج - عقاید

Kharijites -- Doctrines

موضوع: اسلام - فرقه‌ها - مطالعات تطبیقی

Islamic sects -- Comparatice studies

شناسه افزوده: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. اداره‌کل پژوهش‌های اسلامی رسانه.

دفتر پژوهش‌های بنیادی دین و رسانه. گروه فقه، کلام و رسانه

شناسه افزوده: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. اداره‌کل پژوهش‌های اسلامی رسانه

رده‌بندی کنکره: BP۲۰۸

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۱۹

شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۶۲۵۳۲

بررسی تطبیقی افکار گروه‌های تکفیری - وهابی و خوارج (کد: ۲۶۸۵)

پژوهشگر: اکبر اسدعلیزاده (عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی)

ناشر: دین و رسانه وابسته به اداره‌کل پژوهش‌های اسلامی رسانه سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

به اهتمام: دفتر پژوهش‌های بنیادی دین و رسانه؛ گروه فقه، کلام و رسانه

طرح جلد: سید جلال طباطبایی سرشت

ویراستار: اعظم خوشگفتار

صفحه آرا: سمیه مرادی

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۸

شمارگان: ۶۰۰

چاپ: زلال کوثر

بها: ۱۸۰۰۰۰ ریال

همه حقوق، محفوظ و متعلق به ناشر است.

نشر الکترونیکی اثر بدون کسب اجازه کتبی از ناشر ممنوع است.

نشانی: قم، بلوار امین، مجموعه صداوسیما، اداره‌کل پژوهش‌های اسلامی رسانه، تلفن: ۰۲۵-۳۲۹۱۵۵۱۰

تهران: جام جم، ساختمان شهید رهبر، طبقه زیرین، تلفن: ۲۲۰۱۴۷۳۸ نمابر: ۲۲۱۶۴۹۹۷

مشهد: خیابان امام خمینی، جنب باغ ملی، ساختمان صبا، طبقه سوم، تلفن: ۰۵۱-۳۲۲۱۵۱۰۸۰ نمابر: ۳۲۲۱۵۱۰۶

سامانه مخاطبان: ۱۱-۰۲۵-۳۲۹۱۵۵۱۰ سامانه پیام کوتاه: ۳۰۰۰۰۲۵۵

www.irc.ir info@irc.ir sapp.ir/irc.ir @irc_ir

ISBN:978-964-514-433-1

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۴-۴۳۳-۱

فهرست مطالب

۷	سخن نخست
۹	پیشگفتار
۱۲	مقدمه
۲۱	فصل اول: کلیات
۲۳	۱. تبیین مسئله
۲۴	۲. پیشینه پژوهش
۲۴	۳. اهمیت و ضرورت موضوع
۲۶	۴. پرسش‌های اصلی و فرعی پژوهش
۲۶	۵. اهداف و فواید پژوهش
۲۷	۶. روش تحقیق
۲۷	۷. مفهوم‌شناسی
۳۳	فصل دوم: شباهت‌های خوارج و وهابیت تکفیری از حیث معرفتی و شیوه عملکرد
۳۵	گفتار اول: معرفت‌شناسی
۴۱	گفتار دوم: روش‌شناسی
۶۶	فصل سوم: شباهت‌های اعتقادی
۶۸	۱. ایمان و کفر
۷۳	۲. نفی حیات برزخی
۷۷	۳. بدعت در دین
۸۱	۴. نفی تقیه
۸۴	فصل چهارم: شباهت‌های اجتماعی و فرهنگی
۸۶	۱. بدوی‌بودن و ضعف فرهنگی دینی
۸۷	۲. ایجاد تفرقه میان مسلمانان
۹۰	۳. امر به معروف و نهی از منکر بدون قید و شرط

۹۲.....	فصل پنجم: شباهت‌های سیاسی
۹۴.....	۱. ستیز با مسلمانان و دوستی با کافران
۹۷.....	۲. تحمیل اندیشه‌های خود بر دیگران با زور و تهدید
۹۸.....	۳. استفاده ابزاری از شعارهای دینی
۱۰۰.....	فصل ششم: شباهت‌های اخلاقی و روحی
۱۰۲.....	۱. بی‌حرمتی به صحابه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
۱۰۵.....	۲. تنگ‌نظری و کوتاه‌بینی
۱۰۶.....	۳. سرسختی، تعصب و لجابت
۱۰۷.....	منابع

سخن نخست

با وجود آنکه تکفیری‌های وهابی در اکثر کشورها با شکست نظامی روبه‌رو شده و پایگاه منطقه‌ای و اجتماعی مهمی در هیچ کجای دنیا و کشورهای اسلامی ندارند؛ اما به واقع این گروه‌ها یک گروه نظامی صرف نیستند. آنها یک فکر و اعتقاد هستند که با تبلیغات فراوان و استفاده از ابزارهای رسانه‌ای جدید و پول کشورهای مرتجع عربی و همچنین ضعف اعتقادی مسلمانان و غیر مسلمانان توانستند تفکر تکفیر را در دنیا پراکنده کنند و از این راه به اعوان و انصار، دست یابند و با کمک قدرت‌های جهانی، مناطقی را به اشغال خود دریاورند.

بنابراین بعد نظامی و سلطه آنها اگرچه در مدت زمان کوتاهی به همت جمهوری اسلامی ایران و مقاومت مردم منطقه تقریباً نابود شد؛ اما فکر و اندیشه آنها به این زودی زایل‌شدنی نیست و نیازمند پژوهش و روشنگری در ابعاد مختلف انحرافی آنها است.

این پژوهش درصدد تبیین این نکته است که این گروه‌ها، برآمده از افکار جدید نبوده و ریشه در جاهلیت گروه‌های انحرافی صدر اسلام، همچون خوارج دارند؛ یعنی همان گروه‌هایی که در مقابل امام بر حق و خلیفه معتمد همه مسلمانان ایستادند و مسلمانان بسیاری را به جرم تکفیر از دم تیغ گذراندند.

در پایان شایسته است از زحمات پژوهشگر ارجمند جناب حجت‌الاسلام اکبر اسدعلیزاده در پدیدآوری این اثر قدردانی نموده و آرزومندیم این پژوهش محل استفاده مدیران، پژوهشگران و برنامه‌سازان رسانه ملی قرار گیرد.

اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه

پیش‌گفتار

اندیشه‌های مخالف و خارج از چهارچوب شریعت مقدس اسلام یکی از مسائلی بود که در صدر اسلام، توسط پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و پس از ایشان ائمه معصوم علیهم السلام توجه جدی بدان داشتند. آنان همواره سعی می‌کردند در برخورد با مخالفان خویش و اندیشه‌ها و عقاید آنها هیچگاه از اعتدال خارج نشوند، اما در تاریخ اسلام شاهد برخی افرادی هستیم که از روی نادانی، تنگ‌نظری، لجاجت، عنادورزی و تعصب‌های بیجا، تمامی آنچه که خود بدان اعتقاد داشتند، جزو اصول اعتقادی اسلام پنداشته، ملاک کفر و اسلام دیگران قرار دادند. در نتیجه کوچک‌ترین مخالفت با عقاید خویش را با حربه تکفیر پاسخ می‌دادند و حتی به این عمل خویش، به‌عنوان نوعی تعصب در دین و حمایت از آن افتخار می‌کردند.

امروزه جهان اسلام در تلاطم افکار تکفیری به سمت خشونت‌گرایی سوق داده شده، و بسیاری از اندیشمندان در پی آسیب‌شناسی پدیده تکفیر در جهان اسلام شده‌اند. از این‌رو متهمان حقیقی تکفیر که به خوارج امروز معروف‌اند و بیشتر مسلمانان را به بهانه مشرک‌بودن به ورطه کفر کشانده‌اند از یک سو با اقداماتی همچون برگزاری کنفرانس

تکفیر در عربستان در ۲۹ شهریور سال ۱۳۹۰ یا انتشار کتاب‌هایی بر ضد تکفیر از طرف عالمان صاحب‌نام آنها همچون **فتنه تکفیر** ناصرالدین البانی و کتابی دیگر به همین نام از صالح بن عبدالعزیز آل الشیخ سعی کردند خود را از ننگ تکفیر مطهر کنند و از سوی دیگر با نوشتن کتب‌هایی در توجیه تکفیرهای رهبران تفکر تکفیر، همچون ابن تیمیه و محمد بن عبدالوهاب و... در شعله‌ور کردن آتش تکفیر اقدام می‌کردند. اینها همه در راستای تبریئه وهابیت از تفکر تکفیر و محکوم کردن شیعه یا برخی از اندیشمندان اهل سنت به اتهام تکفیر بوده است.

این در حالی است که فرقه وهابیت و خوارج در طول تاریخ، حکم تکفیر مسلمانان را به دلایل نادرست صادر کردند و سرزمین اسلامی را دارالحرب و دارالکفر نام نهادند و دست به کشتار گسترده مسلمانان زدند. با وجود این خود را بسیار مقدس‌مآب نشان می‌دهند و فقط خود را مسلمان موحد می‌شمردند و مخالفان عقاید خویش را کافر و مشرک قلمداد می‌کنند و آنها مهدورالدم و قتل او را واجب می‌دانند. تکفیر خطرناک‌ترین پدیده در میان امت اسلامی است که از خوارج آغاز شده که منجر به تفرقه امت مسلمان انجامیده است. این پدیده شوم همواره مصائبی جانکاه و دردآور را بر پیکر اسلام وارد ساخته است. لذا بارزترین مسئله در عقاید فرقه خوارج و وهابیان در عمل آنهاست. مثل تفسیر به رأی، ظاهرگرایی، توهین به مقدسات، تکفیر مسلمین و مباح کردن جان و مال آنها و... این مسئله نشان می‌دهد که هر دو فرقه از حیث مبانی فکری و عقیدتی شباهت بسیار نزدیکی به یکدیگر دارند، اما در برخی موارد تفاوت‌هایی نیز بینشان است، برای نمونه خوارج، خون

مسلمانان را مباح می‌شمرد، اما برای کشتار مسلمانان به کفار متوسل نشدند؛ درحالی‌که وهابیت تکفیری با کمک عناصر انگلیسی و آمریکایی، درحالی‌که مسلمانان را متهم به کفر و شرک می‌کنند، آنها را می‌کشند. وهابیون در تعامل با کفار و دشمنان اصلی اسلام، لحظه‌ای کوتاهی نکرده‌اند. آنان کارهایی انجام دادند که هیچ کس و فرقه‌ای غیر از اینها مرتکب نشده‌اند.

بنابر آنچه گفته شد می‌توان نتیجه گرفت که جریان خوارج و گروه‌های تکفیری از مهم‌ترین وقایع مشابه به هم در صدر اسلام و دوران معاصر است که برخلاف فاصله زمانی، وجود شاخصه‌های مشترک فراوان در پیدایش و تکوین و همچنین آثار ناشی از اقدامات آنان در جهان اسلام، بیانگر سنخیت وجودی میان هر دو جریان است و می‌تواند مبنای مناسبی برای تحلیل ماهیت گروه‌های تکفیری و اهداف آنان شود. با مراجعه به تاریخ و مبانی اندیشه‌های خوارج و وهابیت تکفیری، وجوه مشترک فراوانی را میان این دو گروه از نظر اندیشه و عملکرد به دست آورد. به همین منظور نوشته حاضر در دو شش فصل تنظیم و ارائه کردیم. در این پژوهش، مسئله یادشده را در شش فصل تنظیم و تحلیل و بررسی کرده‌ایم.